

1^ο Πρότυπο Λύκειο Αθηνών - «Γεννάδειο»

Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΒΡΑΧΩΝ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Με τα μάτια των μαθητών

Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΒΡΑΧΩΝ

ΑΡΘΡΟ

Τα μέλη του Ομίλου Θεάτρου και Ρητορικής του 1^{ου} Πρότυπου Λυκείου Αθηνών ανακαλύπτουν τα μυστικά της «Πόλης των Βράχων» μαζί με την αρχαιολόγο κ. Λίλα Πατσιάδου

ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Εκινήσαμε από το σχολείο χαρούμενοι αλλά και ανήσυχοι μήπως βρέξει. Καθώς προχωρούσαμε ένα κλίμα ευδιαθεσίας και ανυπομονησίας επικρατούσε. Ανηφορίζοντας την οδό Διονυσίου Αεροπαγίτου κοντοσταθήκαμε να βγάλουμε μια φωτογραφία με θέα την Ακρόπολη. Ύστερα από λίγο συναντήσαμε και την κ. Λίλα Πατσιάδου, την καταπληκτική ξεναγό μας. Αρχικά, μας συγκέντρωσε στην άκρη του δρόμου και μας μίλησε για τις απαρχές της ιστορίας της Αθήνας, τον ναό του Παρθενώνα και τον λόφο του Φιλοπάππου. Έπειτα, μας οδήγησε στους πρόποδες του λόφου του Φιλοπάππου όπου μας έδειξε κάποια από τα λίγα αρχαία σπίτια τα οποία σώζονται ακόμα. Οι δυτικοί λόφοι, πνιγμένοι στο πράσινο και γεμάτοι

μισοκρυμμένα κατάλοιπα και ίχνη της αρχαίας κατοίκησης, ιερά, κατοικίες, εργαστήρια, δημόσια κτίρια, δρόμοι και αγωγοί ύδρευσης, αινιγματικά μνημεία και ανεπαίσθητα χαράγματα άρχισαν να αφηγούνται δειλά δειλά την ιστορία της περίφημης «πόλης των βράχων». Η ξεναγός μάς εξήγησε ότι ήταν η ονομασία που έδιναν οι περιηγητές του 19^{ου} αιώνα στην Αθήνα, όπως η πόλη αποκαλυπτόταν από το πλήθος των

αταύτιστων αρχαίων καταλοίπων.

Στην συνέχεια, μας μίλησε για τον αρχιτέκτονα Πικιώνη ο οποίος κατασκεύασε τα μονοπάτια στα οποία στεκόμασταν αλλά και επένδυσε την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου του Λουμπαρδιάρη. Μας εξήγησε πως το έργο του είχε ξεσηκώσει πολλές αντιδράσεις για την απλότητά του στην εποχή του. Περπατώντας στα μονοπάτια θαυμάζαμε τις μικρές λεπτομέρειες της κάθε διαδρομής που με τόσο επιδέξιο τρόπο δη-

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

μιούργησε ο Πικιώνης στα χρόνια που ακολούθησαν τον Εμφύλιο θέλοντας να απεικονίσει την απλότητα και την λιτότητα στο έργο του. Αυτή όμως η λιτότητα σε συνδυασμό με το μωσαϊκό των εποχών που έχει δημιουργήσει ο Πικιώνης σε διάφορα σημεία της διαδρομής προκάλεσαν το δέος και τον θαυμασμό μας.

Λίγο πριν αναχωρήσουμε για την Πνύκα η κ. Πατσιάδου μας έδωσε πληροφορίες για την «δια κοίλης οδό» αλλά και για τις λαϊκές και αρχοντικές γειτονίες της αρχαίας Αθήνας. Τέλος, κατευθυνθήκαμε προς την Πνύκα, το ιστορικό αυτό μέρος στο οποίο λάμβανε χώρα η εκκλησία του Δήμου με την υπέροχη θέα στην Ακρόπολη. Με την άφιξή μας εκεί νιώσαμε σαν να μπήκαμε σε μια χρονομηχανή που μας ταξίδεψε στα χρόνια του Περικλή, στον χρυσό αιώνα της Αθήνας. Αφού τραβήξαμε αρκετές φωτογραφίες είχε έρθει η ώρα να βιώσουμε εμείς έναν εξοστρα-

κισμό!

Μεταφερθήκαμε νοερά στην Αθήνα του 5^{ου} αι. π.Χ. και στον εξοστρακισμό ο οποίος είχε λάβει χώρα το 483/482 π.Χ. Η κ. Ευαγγελία Ντούπα, συνυπεύθυνη του Ομίλου Ρητορικής και Θεάτρου με την κ. Ευφροσύνη Ζαχαράτου, μάς μοίρασαν χαρτάκια με τις επαγγελματικές ιδιότητες, τους δήμους όπου ανήκαν οι Αθηναίοι του 5^{ου} αι. π.Χ. και αντίστοιχα ονόματα πολιτών και αφού παρουσιάσαμε τον εαυτό μας ανακοινώσαμε ποιον υποστηρίζουμε και γιατί (Θεμιστοκλή ή Αριστείδη). Τέλος οι δυο αντιμαχόμενες πλευρές έκαναν έναν αγώνα λόγων παρουσιάζοντας τα επιχειρήματά τους. Ακολούθησε ψηφοφορία με την ετυμηγορία να γέρνει υπέρ της εξορίας του Αριστείδη.

Κατηφορίζοντας από την Πνύκα τα συναισθήματα που μας κατέκλυσαν ήταν τόσο πλούσια σαν μία παλέτα με χρώματα διαφορετικά. Ενθουσιασμός, συγκίνηση, ευγνωμοσύ-

νη αλλά και ελπίδα. Υπάρχουν πόλεις που μετρούν την ηλικία τους με τα χρόνια αλλά υπάρχει και η Αθήνα, η οποία μπορεί να καταγράψει την ιστορία της σε χιλιετίες. Μέσα από τις στάχτες αυτή η αρχαία μητρόπολη κατάφερε να ανακάμψει ξανά και ξανά. Η αρχαία Αθήνα ζει μέσα στον καθένα μας και είναι στο χέρι του καθενός να την ζωντανέψει και να νιώσει αυτό που νιώσαμε και εμείς. Το μόνο που χρειάζεται είναι μια βόλτα.

Μια βόλτα στην Αθήνα μας, την πόλη των βράχων. (Μαριάννα Κατσκογιάννη — Μαρία Λουκοπούλου)

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ

Αντικρυστά της Ακρόπολης δεσπόζει επιβλητικά το μνημείο του Φιλοπάππου, εγγονού του Αντίοχου Δ' που έλαβε το προσωνύμιό του για ποιον άλλο λόγο ... επειδή είχε ιδιαίτερη αγάπη προς τον παππού του. Ο Γάιος Ιούλιος Αντίοχος Επιφανής Φιλόπαππος, όπως ήταν ολόκληρο το ονοματεπώνυμο του, έλκυε την καταγωγή του από την Κομμαγηνή, την οποία με σημερινούς όρους θα την τοποθετούσαμε νότια της Συρίας. Είναι μάλιστα ο ίδιος τόπος για τον οποίο μας μιλά ο Καβάφης στο ομώνυμο ποίημα του «Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή· 595 μ.Χ».

Όταν οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την πατρίδα του το 72 π.Χ., αυτός και η οικογένειά του απήλθαν και επέλεξαν ως τόπο εγκατάστασής τους την πόλη της αρχαίας Αθήνας. Ωστόσο, προτού αποχωρήσουν, οι Ρωμαίοι τούς επέτρεψαν να λάβουν μέρος των κρατικών θησαυρών που διέθετε η πόλη και έτσι κατέφθασαν με γεμάτο βαλάντιο. Ο Φιλόπαππος όντας ιδιαίτερα εύπορος έλαβε το αξίωμα του Αθηναίου πολίτη και υπήρξε Αγωνοθέτης των Διονυσίων. Υπηρέτησε δύο φορές ως Επώνυμος Άρχοντας ενώ συνάμα πραγματοποιούσε και άλλες δωρεές προς την πόλη, καθώς όπως φαίνεται διαμοίραζε το χρυσάφι του αφειδώς.

Γύρω στο 114-116 μ.Χ. ανεγέρθηκε στον έως τότε επονομαζόμενο λόφο των Μουσών, ο τάφος του με δημόσια έξοδα και υπό την επίβλεψη των δύο αδερφών του. Μετά την εκδημία του κηδεύτηκε εκεί. Το ερώτημα όμως που αναφύεται και προκαλεί έντονες αντιδράσεις ακόμη και σήμερα είναι το εξής: Πώς του επιτράπη η ανέγερση αυτού του μνημείου απέναντι από το σπουδαιότερο και επιβλητικότερο μνημείο του Παρθενώνα; Είναι γνωστό ότι οι αρχαίοι Αθηναίοι απαγόρευαν

ρητά την ταφή ανθρώπων εντός των τειχών, πολύ δε περισσότερο όταν αυτή λάμβανε χώρα σε ιερά υψώματα και με τέτοια προκλητικότητα. Η μόνη έλλογη εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι πως λόγω της ιδιαίτερης οικονομικής του ευχέρειας και των δωρεών του προς την πόλη οι Αθηναίοι του το επέτρεψαν κατ' εξαίρεση του ισχύοντος πλαισίου. Ακόμη και σήμερα πάντως ερμηνεύεται ως μια πράξη ιδιαίτερης έπαρσης, αυθάδειας και αναίδειας και συμπεραίνουμε έμμεσα ότι ο Φιλόπαππος είχε μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του (Γιάννης Καλογερογιάννης)

Est.: 1829

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

«Με αυτόν τον τρόπο οι Αθηναίοι τείχισαν την πόλη τους μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Ακόμη και σήμερα είναι φανερό πως το χτίσιμο έγινε βιαστικά. Γιατί τα θεμέλια που έχουν μπει ως βάση είναι από κάθε λογής πέτρες και σε ορισμένα σημεία χωρίς την κατάλληλη επεξεργασία, βαλμένες τυχαία.» Σχολιάζει ο Θουκυδίδης (Θουκυδίδης 1, 93, 1) και θα μπορούσε κάποιος να συμμεριστεί την άποψή του μέχρι και σήμερα. Τα θεμέλια αυτά προσπάθησαν να ξαναχτίσουν δύο νέοι αρχιτέκτονες, έχοντας υπ' όψιν την δόξαν και το κάλλος των Αρχαίων.

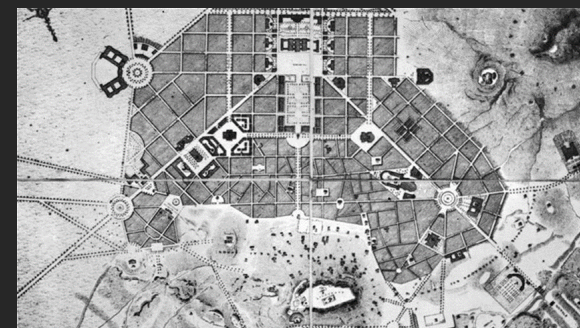
Τον Νοέμβριο του 1831 ήρθαν από την Αίγινα στην Αθήνα δύο εξαίρετοι νέοι: ο Σταμάτης Κλεάνθης και ο συνάδελφος του Έντουαρντ Σάουμπερτ με σκοπό να τοπογραφήσουν την πόλη και να συντάξουν έναν αρχαιολογικό χάρτη για τους επισκέπτες της. Τον Μάιο του 1832 δόθηκε εντολή στους δύο αρχιτέκτονες να μελετήσουν το σχέδιο για τη νέα Αθήνα. Στο μεταξύ στην Αθήνα εκτός από τους γηγενείς συγκεντρώθηκαν και πολλοί μετανάστες από το εξωτερικό, λόγω της πρόβλεψης ότι η πόλη θα γίνει η πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους, αφού αγόρασαν πρώτα σε εξευτελιστικές τιμές κτήματα Τούρκων που εγκατέλειψαν την Αθήνα.

Στις 15/6/1833 οι Αθηναίοι υπέγραψαν συνυποσχετικό με το οποίο παραχωρούσαν στους Κλεάνθη και Σάουμπερτ τις γαίες τους που ήταν απαραίτητες για να χτιστούν το παλάτι, δημόσια κτίρια, οδοί, κήποι και πλατείες. Με απόφαση της 11/7/1833, ορίστηκε ως πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους η Αθήνα και η μεταφορά όλων των δημόσιων υπηρεσιών σε αυτή από την 1η Ιανουαρίου 1834. Στη σημερινή πλατεία Ομονοίας, έρημη τότε, θα χτίζονταν τα ανάκτορα με όψη προς την Ακρόπολη και τρία υπουργεία σε κάθε πλευρά τους μέσα σε κήπους, σχηματίζοντας μια μεγάλη πλατεία στη μέση του συγκροτήματος αυτού. Στη

σημερινή πλατεία Συντάγματος, στο σημείο συνάντησης των οδών Ερμού και Σταδίου προβλεπόταν η δημιουργία πνευματικού κέντρου με τη Μητρόπολη, την Ακαδημία και τη Βιβλιοθήκη γύρω από μία κυκλική πλατεία. Αυτή ταυτόχρονα αποτελούσε το κέντρο ακτινωτού συστήματος ρυμοτομίας, από το οποίο ξεκινούσαν άλλες οδοί προς τον Λυκαβηττό, προς τα Μεσόγεια, προς τους Στύλους του Ολυμπίου Διός, προς το Φάληρο και η οδός Ερμού προς τον Κεραμεικό.

Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια των δύο αρχιτεκτόνων, του Κλεάνθη και του Σάουμπερτ, να διασώσουν όσες περισσότερες μπορούσαν από τις εκκλησίες της παλιάς Αθήνας. Έτσι έκαναν εκτροπή της οδού Ερμού από την κάθετη θέση προς την οδό Αθηνάς, για να διασώσουν την Καπνικαρέα δημιουργώντας μάλιστα και ημικυκλική πλατεία απέναντι από την είσοδό της καθώς και τον ναό των Αγίων Ασωμάτων του Θησείου.

Δυστυχώς το σχέδιο των Κλεάνθη-Σάουμπερτ δεν εφαρμόστηκε ακέραιο ποτέ. Το σχέδιο δεν ήταν ευνοϊκό προς την αριστοκρατική τάξη των Αθηναίων... Θα δημιουργούσε εσωτερικές έριδες και δυσφορία κατά του βαυαρικού καθεστώτος... Κρίθηκε «πολυδάπανο». Η μεγάλη ευκαιρία για την Αθήνα χάθηκε πριν καλά-καλά δημιουργηθεί η νέα πόλη και τα αποτελέσματα, τα βιώνουμε μέχρι σήμερα....(Λαμπρίνα Γιαννάτου)

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΙΚΙΩΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Δημήτρης Πικιώνης γεννήθηκε το 1887 στον Πειραιά. Ήταν αρχιτέκτονας και ακαδημαϊκός, με πλούσιο ζωγραφικό, ποιητικό και συγγραφικό έργο. Ένα από τα σπουδαιότερα έργα του, όσον αφορά το αρχιτεκτονικό πεδίο, ήταν η διαμόρφωση του αρχαιολογικού περί την Ακρόπολη χώρου και του λόφου Φιλοπάππου.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1950-1960, η Πολιτεία αποφάσισε μια πολεοδομική παρέμβαση στους δυτικούς λόφους και γύρω από την Ακρόπολη, η οποία ανατέθηκε στον Δημήτρη Πικιώνη. Σκοπός αυτής της παρέμβασης ήταν να βελτιωθεί η πρόσβαση στις αρχαιότητες και η ένταξη αυτών στον πολεοδομικό ιστό. Εκείνος τελειοποίησε αυτή την ιδέα, με αίσθημα ταπεινότητας μπροστά «στο μεγαλείο της αρχαίας κληρονομιάς».

Ο Πικιώνης είχε ξεκαθαρίσει ότι «δεν πρόκειται για μηχανικό έργο αλλά για ουσιαστικά καλλιτεχνικό, το οποίο περιέχει «πολλήν χειρωναξίαν» και πολλές δυσκολίες λόγω της ιστορικότητας του τόπου». Στο συγκεκριμένο έργο, σημειώνει, «δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι γνωστοί τρόποι και οι τρέχουσες μορφές κατασκευής αλλά ο αρχιτέκτονας πρέπει να συλλάβει νέες μεθόδους, εμπνεόμενος από την αρχαία τέχνη».

Έτσι και για πρώτη φορά ως τότε, ένας αρχιτέκτονας χρησιμοποιώντας υλικά από τις κατεδαφίσεις νεοκλασικών κτιρίων, που γίνονται μαζικά εκείνη την εποχή και αρχαία πήλινα, μαρμάρινα ή πέτρινα ευρήματα χωρίς ιδιαίτερη αρχαιολογική αξία, δημιούργησε ένα λιθόστρωτο μονοπάτι έκτασης 85 στρεμμάτων. Αυτό περιλάμβανε τη διαμόρφωση λιθόστρωτων δρόμων, μονοπατιών, φυτεύσεων, χώρων στάσης και θέασης καθώς και την οικοδόμηση του ναού του Αγίου Δημητρίου Λου-

μπαρδιάρη και του τουριστικού περιπτέρου, το οποίο εντάχθηκε στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας.

Το πιο μεγάλο έργο σε δημόσιο χώρο για την εποχή δεν έγινε βέβαια χωρίς αντιξοότητες και γκρίνιες. Υπήρξαν κάποιοι που υποστήριζαν ότι το λιθόστρωτο του Πικιώνη ήταν πολύ λιτό για το μεγαλείο στο οποίο οδηγούσε τον διαβάτη. Όμως ο Πικιώνης επέλεξε να δομήσει έτσι το μονοπάτι αυτό, προκειμένου ο διαβάτης να μπορεί να εστιάσει στις μεγαλοπρεπείς αρχαιότητες και όχι στο δρόμο που τον οδηγεί σε αυτές. (Ευθαλία Αργύρη)

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗ

Συνεχίζοντας, με τα πόδια μας να πατούν επάνω στις «άχρονες διαδρομές» του Πικιώνη, τα πεύκα γύρω μας και η τσουχτερή ψύχρα του Νοέμβρη, απόλυτη ησυχία κι ο αέρας καθαρός, φτάνουμε στην εκκλησία του Αγ. Δημητρίου του Λουμπαρδιάρη (που πάει να πει «βομβιστής, ανατιναχτής»), η οποία στέκεται στα ριζά του λόφου του Φιλοπάππου, κι αυτήν την ώρα είναι σχεδόν άδεια, μονάχα μια-δυο γυναίκες ξεκουράζονται στην πλακόστρωτη είσοδο. Λέγεται έτσι, γιατί όπως λέει η παράδοση, το 1658, την παραμονή της γιορτής του Αγίου, ο Τούρκος φρούραρχος της Ακρόπολης Γιουσούφ σχεδίαζε να ανατινάξει την εκκλησία και όλους τους πιστούς μέσα με μια λουμπάρδα, δηλαδή ένα μεγάλο πυροβόλο, που είχε στήσει στην Ακρόπολη. Τα σχέδιά του πάραυτα δεν πάτησαν σε γόνιμο έδαφος, καθώς λίγο πριν εκπληρώσει το σκοπό του, μια μεγάλη καταιγίδα πιάνει και η αποθήκη με την πυρίτιδα και τα εκρηκτικά του τινάσσεται στον αέρα, δίνοντάς του τον θάνατο.

Αυτό που, όμως, τραβά την προσοχή πίοτερο είναι η θαυμάσια αρχιτεκτονική του χώρου, που συντελεί, μαζί με το όμορφο λιθόστρωτο δάπεδο και το ξύλινο υπόστεγο, στον αέρα αυτού του αναπαυτηρίου· ειδικά οι λεπτομέρειες που πρόσθεσε το 1955 ο Πικιώνης, τα όμορφα λαϊκά και βυζαντινά στοιχεία, που στολίζουν τα πλάγια του ναού. Τα όμορφα ξεβαμμένα χρώματα, μπρούντζινο κόκκινο και καφετί μπεζ, μαζί με αυτή την αίσθηση ενός νοσταλγικού παρελθόντος δίνουν αυτή την άχρονη, σχεδόν κολλημένη στον χρόνο αίσθηση.

Τα σκαλιστά ψάρια, οι λαβές και οι πέτρες στους τοίχους, όλα μαζί δεμένα στην αταξία τους, φτιάχνουν ένα πολύ όμορφο θέαμα, και σίγουρα απροσδόκητο, για όσους διαβάζουν κι ενδιαφέρονται μόνο για τα αξιοθέατα που τραβούν την προσοχή, τον Παρθενώνα ή την Πνύκα λό-

γου χάρη, χωρίς να λογαριάζουν γλυκές λεπτομέρειες σαν κι αυτήν. (Ισίδωρος Μαραγκός)

ΑΡΘΡΟ * ΣΥΝΕΧΕΙΑ *

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΛΑΟΥ

Μετά τον Λόφο Φιλοπάππου (ή Λόφο των Μουσών), αφού κάναμε μια στάση στο εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου και μιλήσαμε για τον αρχιτέκτονα Δημήτρη Πικιώνη και την συμβολή του στην Αθήνα, συνεχίσαμε σε αυτόν της Πνύκας. Βρίσκεται απέναντι από την Ακρόπολη στην δυτική πλευρά σε σχέση με τους άλλους δύο λόφους. Εκεί, κατά τον 6^ο αιώνα π. Χ συγκαλείτο η Εκκλησία του Δήμου, δηλαδή διεξάγονταν οι συνελεύσεις του λαού. Ο χώρος είναι εκτενής και έχει ελάχιστη κατηφορική κλίση. Περίπου το 1/3 του αποτελείται από ένα τεράστιο και συμπαγές κομμάτι βράχου, στο οποίο έχει προστεθεί μια πέτρινη σχεδία που λειτουργούσε ως εξέδρα για τον ομιλούντα στις συνελεύσεις.

Ο λόγος που κατασκευάστηκε ήταν πρακτικός. Πιο συγκεκριμένα, πριν φτιαχτεί, η διάταξη του λαού σε σχέση με τον ρήτορα ήταν αντίστροφη. Δηλαδή, ο λαός ήταν αυτός που είχε οπτικά πρόσβαση στην Ακρόπολη σε αντίθεση με τον ρήτορα που απευθυνόταν στον λαό και κοιτούσε ανατολικά ως προς τον προσανατολισμό. Έτσι, επειδή ήταν δύσκολο για πολλούς να παρακολουθήσουν, καθώς ο αριθμός των ατόμων ήταν μεγάλος, αποφασίσθηκε να κατασκευασθεί αυτό το πέτρινο κομμάτι σχεδιασμένο για τον ρήτορα, με επιπρόσθετο ύψος προκειμένου να είχαν όλοι την δυνατότητα να παρακολουθήσουν με μεγαλύτερη ευκολία τις αγορεύσεις. Γι' αυτό και ονομάστηκε «ΒΗΜΑ ΡΗΤΟΡΟΣ». Από το αρχαίο βήμα έχουν περάσει σπουδαίοι πολιτικοί της εποχής όπως ο Θεμιστοκλής, ο Δημοσθένης και ο Περικλής. Διατηρείται σε άριστη κατάσταση μέχρι σήμερα και μπορούμε όλοι να επισκεφθούμε τον χώρο και να τον εξερευνήσουμε από κοντά. (Αλεξιάννα Παχή)

<https://www.postmodern.gr/o-peripatos-tou-dimitri-pikiwni-ston-i/>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%AE%CF%84%CF%81%CE%B7%CF%82_%CE%A6%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B7%CF%82

<https://www.tovima.gr/2018/01/08/vimagazino/ston-kosmo-toy-dimitri-pikiwni/>

<https://www.decobook.gr/design-history/i-diachroniki-foni-tou-dimitri-pikioni>

<https://www.athenssocialatlas.gr/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF/%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%82->